

Simoncsics Péter

Légy, aki vagy!

Vekerdy Tamás (1935–2019)

emlékezete

Jövő nyáron lesz hatvan éve, hogy megismertem a nálam tíz évvel idősebb fiatalembert, Vekerdy Tamást, amikor barátjával, a forradalom utáni megtorlás elszenvedőjével, a márianosztrai börtönből frissen szabadult Karátson Gáborral két nap alatt lekerekeztek Budapestről városomba, Szegedre. Teljesítményük rettenetesen imponált kamasz lelkemnek. És elbűvölt, de leginkább fölszabadított az az éjszakába nyúló beszélgetés, amit a Kalmár család vendégszerető otthonában folytattak ők ketten Kalmár Lászlóné Árvay Erzsébet és Kontra György részvételével az én jelenlétemben. Hogy kerültem én, tizennégy évesen e fölnőttek közé? Szüleim nyaralni mentek, s engem családuknk barátja, Erzsike néni gondjaira bízta, ezért arra az időre átköltöztem Kalmárekhoz. És mi köze volt ezeknek a résztvevőknek egymáshoz? Voltaképpen akkor lett számomra nyilvánvaló, hogy Erzsike néni és férje, az akkor éppen távol lévő Laci bácsi (Kalmár László matematikaprofesszor), Kontra György orvos-biológus-pedagógus, amint az én édesanyám is Karácsony Sándor tanítványa köréhez tartoztak. Vekerdy Tamást, Karátson Gábert és Kontra Györgyöt pedig a Török Sándor szerkesztette *Család és Iskola* folyóirat körül kialakult munkatársi viszonyból született barátság kötötte egymáshoz. Erzsike néni annak idején a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiuma tagja volt, mint Radnóti Miklós, vagy a most (újra) fölfedezett Karig Sára is. A mából visszatekintve a két háború közötti (és a háború utáni) magyar progresszió eléggé széles képviselője volt tehát jelen azon a beszélgetésen, aminek akkor nem tulajdonítottam jelentőséget (hiszen természetesen nem is voltak róla ismereteim), sokkal inkább az fogott meg bennük, hogy milyen nyíltan és elfogulatlanul beszélgettek a transzcendensről („Valami van!”), hogy Németh László is „beadta a derekát”, amikor elfogadta a Kossuth-díjat és elment látogatába a Szovjetunióba, hogy a művészi vízió megelőzi a tudósi bizonyítást. Ezek az állítások és vélemények megrengették az én racionális kamasz világom szűkre és szögletesre faragott épületét, és utat nyitottak egy szabadabb, bár bizonytalan kontúrú világkép felé – de fölemelt, hogy egyenrangú társként viszonyultak hozzám.

Még azon a nyáron jártam a Vekerdy család ősi fészkében, a hódmezővásárhelyi Oldalkosár utcai rózsalugas kertes házban, amely úgy nézett ki, mint a Ranódy László rendezte Kosztolányi-film, a *Pacsirta* színhelye. A házat sok más hasonló házzal együtt lebontották, helyükbe egyenkockaházakat építettek a város akkori érzéketlen urai. (Még szerencse, hogy legalább a nevét meghagyták annak a kedves kis utcának.) A Vekerdy-ősök protestáns prédikátorok voltak Vásárhelyen, s a ház akkori gazdája, Tamás nagybátyja, az akkor már nyugdíjas Vekerdy Béla bácsi volt – az orvos-könyvtáros Vekerdy László és a szanszkritológus-ciganológus nyelvész Vekerdy József édesapja – a

debreceni Református Leánynevelő Intézet (Dóczy) egykori igazgatója és legendás matematikatanára. (Édesanyám is a növendéke volt.) Attól a nyártól kezdve sokszor találkoztam Vekerdy Tamással, hol Kontrák József utcai lakásán, hol az ő Katona József utcai lakásán, hol a Kontrák szervezte tahi nyári találkozók. Mindig megragadott szinte gyermeki kíváncsisága, nyíltsága és öniróniával hitelesített humorérzéke. Sugárzott belőle a szabadság szelleme, és jelenlétében szabadnak érezhette magát a másik ember is. Vonzotta a hozzá hasonló szabad és nonkonformista lelkeket, elsősorban gyerekeket és fiatalokat. Ezek a találkozások magánéletemnek (és az ő magánéletének) az eseményei voltak.

Első „közszerreplésére” úgy emlékszem, mint sokunk közös szabadságvágyának kifejezésére. Ez nagyjából tíz évvel későbbre esett, amikor 1970 januárjában bevezető előadást tartott a Fiatal Művészek József Attila Klubjában az Állami Bábszínház „kísérleti” előadásához, Samuel Beckett „Jelenet szöveg nélkül” című marionettjátékához, ami Gruber Hugó munkája volt. Vekerdy előadása a XV. századi japán nő-színész, Zeami mester tanításáról szólt – a mának: „... a másik ember csak akkor engedi-fogadja be az idegen hatást, ha az nem fenyegeti egyéniségét. És akkor nem fenyegeti, ha önmagára figyelmezteti, ha olyan igazságra ébreszti, ami addig benne szunnyadt. A színész tehát akkor nyeri el a néző bizalmát, ha nem kényszeríti rá saját személyiségét, hanem – mint kettejük találkozási helyét – felkínálja neki az ábrázolt alakot, a figurát” – foglalja össze Vekerdy tudósítását Zeami mester tanításáról Heiman Ildikó *A színész útja a nézőhöz (Tanulmány a színészi munka lélektanáról)* című írásában (Magyar Nemzet, 1970. március 29.). Már az is a szabadság lehelle volt, hogy a hatalom beszűkítette tér és idő dimenziójából – a mi szemszögünkben, a Vasfüggöny mögé szorítottak szemszögéből – kinézve időben és térben oly távoli alak gondolkozásáról értesülhettünk, ráadásul éppen arról, hogy a művészi (sőt bármilyen) hatás két ember ügye, s nem egyedül a „mindentudó bölcs vezére”, akit közönségének kutya kötelessége vakon követnie. (Szinte ugyanezt hirdeti Vekerdy „későbbi” mestere, Karácsony Sándor is társaslélektani alapú tanításában.) És a szabadság lehelle volt maga, az akkor frissen Nobel-díjas Beckett is, akit mint a pusztulóban lévő Nyugat végtelenül pesszimista prófétáját prezentálták nekünk a pártközpontból irányított véleményvezérek. Hogy nem a rothadó Nyugat, hanem maga az élet, a mi életünk ege ilyen borús (hajaj! de mennyire!), s hogy ezt szemünkbe mondja valaki (Beckett), hát ez volt a felszabadító, nem a népámító, még a csapból is folyó termelési statisztika. Mert miről is szólt ez a marionettjáték? Most úgy mondom el, ahogy emlékezetembe rögzült: A mindenféle nyeklő-nyakló darabokból álló figura előbb lassan talpra áll, kiegyenesedik, s törekszik fölfelé, majd összecsuplik, földre zuhan, aztán lassan újra „összeszedi magát”, s kezdi újra a fölfelé törekvést, s aztán: „megint előlről”... A mozgást kísérő zene szerzője is Beckett volt. Pályi András ismertetője a *Magyar Hírlap* 1971. december 11-i számában részletesebben mondja el a történetet. A marionettbábút a szomjúság mozgatja, hogy a fáról lelógó (lelógatott?), szomjat oltó vízzel teli kancsót elérje, ami azonban többszöri próbálkozása után sem sikerül neki. Elkeseredésében fölakasztaná magát, de a fa ágai lekonyulnak, nem tartanak meg a kötelet, így az sem sikerül neki. Végül legyint, ülve marad, s a már elérhető távolságban lengő kancsó után sem nyúl, földadja az ácsingózást. A jelenet bármelyik változata a mi életünkről szól. Az első változat, ahogy én emlékszem rá, csupa ostinato, s ekként Ravel *Bolerójához* hasonló, és akár Vekerdy Tamás eljövendő életének is előjelzése lehetett volna: kisgyerekként orvos akar lenni, aztán író, de mégis jogász lesz, mint édesapja, aztán el-, kimenekül a szakmából, színházi statiszta lesz és házitanító, aztán szerkesztőségi kézbesítő (hivatalszolga), majd riporter-újságíró ugyanott, felnőtt fejjel beiratkozik pszichológushallgatónak, a nő színházról írt könyvével ünneplott színházi szakember, mégis marad a pszichológiánál, gyermek- és iskolapszichológus lesz – közben pedig újságíró, író, nagyhatású előadó és iskolaalapító. Háromszor nőszül,

harmadjára apa lesz, négy gyerek apja. Élete csupa keresés, fölfelé törekvés, kudarc, újrazkezdés és – most már elmondhatjuk – győzelem.

Egy pillanatra még vissza a színházhoz. Mi vonzza olyan ellenállhatatlanul a fiatal embereket a színház (vagy a film) világához? A fölszínes válasz az lenne, hogy elsősorban a siker. Pedig ennél mélyebbről vagy magasabbról (?) jön a vonzás: egy másik világ ígérete, hogy nemcsak ez a szürke, sokszor kudarcos világ van, hanem létezik, akár általam is megteremthető egy másik, az itteni kötöttségektől mentes, színes világ, ami elérhető, még ha csak rövid időre is. Innen a színház mákonya, ami rabul ejt mint a menekülés másik útja, az alkohol vagy a drog is. A forradalom utáni években, évtizedekben a színház volt a szabadságba menekülés másik útja: Beckettet játszani „szöveg, sőt színész! nélkül”, néma tiltakozás volt a sok üres szó ellen, amit kénytelenek voltunk mindenhol olvasni és hallgatni.

Vekerdy Tamás végül pszichológus lesz, még hozzá gyermekpszichológus. Páros vezérlőcsillagául Karácsony Sándort (1891–1952) és Rudolf Steinert (1860–1925) választja. Karácsony Sándorhoz, a magyar pedagógiának a keleti despotizmus idején anathéma alá vetett (és a közvélemény inerciája és közönye miatt még sokáig utána is, szinte máig feledett, vagy éppen megvetett) nagy tanítómesteréhez családi és baráti szálakon kötődött: szeretett unokabátyja, Vekerdi László (1924–2009) Karácsony legfelső tanítványi körének volt tagja, éppúgy, ahogy barátja és a pedagógia mesterségébe őt bevezető Kontra György (1925–2007) is. Rudolf Steiner antropozófiájához az antropozófia magyarországi nagymesterének, a *Család és Iskola* főszerkesztőjének, e minőségében évtizedig hivatali előjárójának, az író Török Sándornak (1904–1985) a barátságán át vezetett az útja. E két gondolkodó, Steiner és Karácsony, pedagógusként ugyanakkor a tettek embere, az ember testi-lelki fejlődését evangéliumi alapon hasonlóképpen fogja fel, amely a kisgyermekkor-tól a növőgyermek-, kamasz- és ifjúkoron át a felnőttkorig tart, s amely korok lélektani (pszichológiai) jellemzői a hús (szarkisz) vagy test (szóma) és szellem (pneuma) közti feszültségből vezethetők le. Karácsony Sándor szerint a testhez (testiséghez) legközelebb álló jellemzők a következők:

Ami a kisgyermeknél *játék*, a növő gyermeknél *verseny*, a kamasznál *totem és tabu*, az ifjúnál *harc*, az a felnőttél *jog*.

Kihagyva a felnőttek világát leíró közbüleső *művészet*, *tudomány*, *társadalom* kategóriának fejlődéslelektani jellemzőit, most csak a szellemhez legközelebb eső jellemzőket sorolom föl:

Ami a kisgyermeknél *mese*, a növő gyermeknél *mitosz*, a kamasznál *eskü és átok*, az ifjúnál *kétely*, az a felnőttél *vallás*.

Vekerdy gyermekpszichológusi pályáján gyakorlatban is tesztelhette ennek az emberi fejlődést leíró nagyvonalú „tervrajznak” a helytálló (vagy éppen korrigálandó) voltát. És közben gyakorolhatta pszichológusi és pedagógusi krédóját, hogy ti. neki, a pszichológusnak vagy a pedagógusnak, azaz az öregebbnek, tapasztaltabbnak, bölcsőbbnek „kell viszonyulnia a kisebbhez, a fiatalabbhoz, a támogatásra szorulóhoz”, s nem fordítva. Pályája során ezer és ezer különböző korú gyermeket látva, mindegyiket a maga egyedi voltában, mindegyikhez a maga fejlettségi fázisának megfelelő jellemzőkön keresztül próbálván eljutni láthatta, milyen sokrétű, milyen gazdag – és milyen szerteágazó problémákkal terhes – a gyermekek világa, amit nem lehet központi rendeletekkel és utasításokkal kormányozni, sem Prokrusztesz módjára rendbe rakni, azaz egyformára faragni, csak egyenkénti odafigyeléssel terelgetni afelé, hogy: Légy, aki vagy! Tapasztalatai megerősíthették előzetes ismereteit, amelyek egybevágtnak a pedagógus Karácsony Sándor véleményével, hogy „Ezen innen nincs társadalom: szolgálunk a másik szabadságát. A nevelő a növendékét. A növendék a nevelőt és a növendéktársakét. [...] a másik ember szolgálata, tehát a szenvedő fél sza-

baddá tétele egyúttal annak is egyetlen lehetősége, hogy az Én, az egyik ember, a cselekvő fél a saját szabadságát megóvhassa, szolgálhassa, érvényben tarthassa, szóval: megvalósíthassa” (Ocsúdo magyarság. Exodus, 1942: 45–46).

Ennélfogva természetes, hogy a gyermeki világot kívül-belül jól ismerő pszichológus és pedagógus demokrata és liberális, kiváltképp, ha a zsidó-keresztény hagyományt jól ismeri, és sorsában is átérzi, mint Vekerdy Tamás, apai oldalról hitvalló protestáns prédikátorok, anyai oldalról pedig tudós zsidó ősök leszármazottja. (Hitvalló protestáns prédikátor, Farkas András volt az első, aki párhuzamot vont az Ótestamentum zsidóságának és a magyarságnak sorsa között a Gálszécsi István 1538-as kátéjának függelékeként megjelent *A zsidó és magyar nemzetéről* című „kisded krónikáscsájában”). „Az evangéliumi gondolkodás igenis demokrata és liberális” – írta Karácsony Sándor 1942-ben az *Ocsúdo magyarság* 435. lapján, amikor elárasztotta az országot a háborús sikerpropaganda, és túl voltunk már néhány „zsidótörvényen” is.

Nem túl merész a következtetés, hogy ha ilyen rétegezett a gyermekek világa, a fölnőttéké sem lehet egyszerű. Fölnőtt életünk a pártpolitika hínáros vízében kapálózik és kapkod levegőért. A párt latin eredetije *pars, partis* (f) azt jelenti, hogy ‘rész’, és társadalmunk jelentős része vagy az egyik vagy egy másik pártra esküszik (mint egy kamasz), azzal azonosítja magát, s nem tekint az egészre, sőt olykor ki is tagadja a nemzetből a másik párt híveit. Ez olyan mintha a gyermekek világából kitagadnánk a kisgyermeket, mert őket csak a *játék* érdekli a növvő gyermek *versenye*, a kamasz *totemje* és *tabuja*, az ifjú *harca* és fölnőtt *joga* helyett, vagy még inkább azért, mert a kisgyermeket jobban érdekli a *mese*, mint a növvő gyermek *mitosza*, a kamasz *esküje* és *átka*, az ifjú *kételye* és a fölnőtt *vallása*. Ne tagadjuk, vannak ilyen fölnöttek, de azért ők többnyire csak maguk között zúgolódnak. Hiszen gyermekek nem szavaznak, s ezért velük még a zord pártkorifeusok is valamelyest elnézőbbek. Igaz ugyan, hogy hivatalt viselőkként jobb szeretik, ha egyik gyerek olyan mint a másik, s ezért nem állnak velük kapcsolatban „minőségbiztosításról” beszélni, sőt azt iskolákba bevezetni, mintha ezek valami cipőfelsőrész-készítő üzemek lennének, ahol tényleg ugyanolyannak kell lenni méreten belül az egyik cipőnek, mint a másiknak.

És persze vannak olyan fölnöttek is, akik nem értek föl „a jognak asztaláig”, akik számára a testi élet csak *harc*, de legalábbis *verseny*, s akiknek nincs *vallásuk*, mert korábban *kételyeik* sem voltak, csak *esküt* és *átkot* ismernek – a becsület és bajtársiasság nevében, (németre fordítva a szót: ők a Blut und Boden „talaján” állnak). Arnold Toynbee (1889–1975) a múlt század nagy brit történésze *A Study of History (Tanulmány a történelemről)* című 12 kötetes magnum opusában huszonhat nagy civilizációt különböztet meg, s az egyes civilizációk fejlődésének motorját a „teremtő kisebbségben” jelöli meg. (Nesze neked többség uralma! Pedig minden választás végén elhangzik mint megfellebbezhetetlen ultima ratio, hogy „Sajnáljuk vagy örülünk neki, de így döntött a többség!”.) Nem minden civilizáció jut el a maga potenciális csúcspontjára, több civilizáció külső vagy belső okok miatt megreked valahol fejlődésének elején vagy közepén („arrested civilizations”), mint ahogy az eszkimó civilizáció megrekedt a rendkívül zord természeti viszonyok miatt, ahogy a maya civilizáció a víz hiánya miatt, vagy az aztékoké Hernán Cortés conquistadorainak brutális inváziója miatt. Ugyanígy vannak a gyermeki fejlődés egyik-másik fokán – külső vagy belső okokból, pl. árvaságra jutva krónikus szeretetlenségben, vagy egy brutális szülő zsarnoksága alatt élni kényszerült – megrekedt fölnöttek, akik életkoruknál fogva, mondhatni másodlagos nemi jellegük jogán mégis szavazati joggal rendelkeznek, választanak és választhatók, hivatalt viselhetnek, sőt sokszor viselnek is. Jó ezt tudni! És mindezt leginkább a fejlődéslelektant gyakorlatból ismerő Vekerdy Tamástól tudhatjuk, aki a gyermekek világát a fölnöttek világához való viszonyban, s megfordítva, a fölnöttekét a gyermekek világához való viszonyban mutatja meg nekünk. Mert ez a két világ összeér!

A gyermekek és a (18 év alatti) fiatalok még mindig nem szabadok, szabadságukat folyton veszélyezteti a – magával is békétlen – fölnőtt társadalom, holott Karácsony Sándor közvetlenül a II. világháború után azt állította, voltaképpen inkább áhította, hogy „... ez a mostani háború a nem teljes értékű embereket szabadította fel, térben a másodrendű népeket, a gyarmatlakókat, időben a még fejletlen népeket, az ifjúságot. (Kiemelés tőlem! SP) Jelen pillanatban csak három fajta ember nem szabadítható fel: az ön- és közveszélyes örültek, a bűnözők és a betegek.” (A magyar demokrácia. Exodus, 1945: 6) Nem, az ifjúság ma sem szabad, ellentétben az ön- és közveszélyes örültekkel, a bűnözőkkel és a betegekkel, akik megint (és még mindig) szabadon grasszálnak közöttünk az óceánon innen és túl. De most térjünk vissza az ifjúsághoz! Vekerdy Tamás az ő fölszabadításuknak szentelte életének nagyobbik felét. S vetette bele magát a Waldorf-óvodáért, majd -iskoláért való küzdelembe még az átkos idején, keresett és talált pártfogókat a pártállam „süllyedő hajóján” szolgáló épeszű és ép lelkű káderei között, vitatkozott apparatcsikkokkal, szóval csupa olyasmibe „ártotta magát”, ami eredendően individualista alkatától idegen volt. De megtagadta önmagát, mert szolgálni akarta az ifjúság szabadságát, mert „ezen innen nincs társadalom!”. Számtalanszor elmondta már ő is, mit jelent a gyermek, az ifjú szabadsága. Én csak röviden utalok rá: a gyermek, az ifjú akkor szabad, ha nem kell életkorától idegen normák igáját cipelnie. És a Waldorf-óvoda és -iskola ilyen szabad intézménynek ígérkezett.

Társadalomtörténeti szempontból is érdekes a Waldorf-iskola története, amelynek szellemi atyja Rudolf Steiner, pénzügyi alapjainak megteremtője pedig a stuttgarti Waldorf-Astoria dohánygyár igazgatója, Emil Molt volt, aki emlékeztén egykori árva gyerek voltára, megőrizte szociális érzékenységét. Az 1919-ben indult iskolát a gyári munkások gyermekeinek szánták alapítói. Társadalmunk perverz voltát mutatja, hogy az eredetileg a proletariátus, a legközebb „köz” gyermekeinek szánt iskolafajtából nálunk mára a köz-től elkülönülő, a társadalomból kivonuló szülők gyermekei iskolája lett – holott Rudolf Steiner minden gyerekre vonatkozó alapelve (kiemelés tőlem! SP) szerint „a gyereket tiszteletben kell fogadni (e földi világon), szeretetben kell nevelni, és szabadságban kell elbocsátani (hogy saját felnőtt életét élje)” (Vekerdy Tamás. *Álmok és lidércek*. T-Twins Kiadó, Budapest, 1992: 185). A kivonulás, az exodus mindazonáltal az eredeti Waldorf-mozgalomban is előfordult: Rudolf Steiner főiskolája, a Goetheanum végül is nem Németországban jön létre, hanem a toleránsabb és biztonságosabb Svájcban, Bazel városában, ahol annak idején, a XVI. században Erasmus is menedékre talált. A Waldorf-iskolákhoz hasonló történt már korábban nálunk az Eötvös Collegiummal is, ami az alapító Eötvös Loránd szándéka szerint olyan tanárképző intézmény kellett (volna) legyen, amely biztosítja az egész országban a gimnáziumi oktatás színvonalának emelését. Természetesen ennek kellett (volna) minden egyetem feladatának lennie. Ehelyett – noha sok kiváló gimnáziumi tanárt is adott az országnak – a Collegium mégis valamiféle elitképző lett, amíg szabadon működött 1895-től 1948-ig. A szociális igazságosságot, a társadalmi egyenlőséget azért fenntartották benne: arisztokrata vagy nagypolgári családok gyermekei mindvégig ki voltak zárva a Collegiumba való fölvétel lehetőségéből, a collegiumi tagság csak alsó és középosztálybéli ifjak számára volt elérhető (leányok számára nem!). (Idetartozóan jegyzem meg, hogy az Eötvös Collegium utolsó szabadon választott diákelnöke Vekerdy Tamás unokabátyja, a szanszkritológus Vekerdy József volt, aki a forradalom után börtönt viselt, mert szakmai és személyes kapcsolatait fölhasználva segítséget kért a szovjetek által Kárpátaljára hurcolt egyetemisták érdekében az indiai nagykövettől, aki ugyanakkor Moszkvába is akkreditálva volt. A nagykövet teljesítette Vekerdy József kérését, és közbenjárása sikerrel járt, mert az egyetemistákat visszahozták Magyarországra, és itt állították bíróság elé őket.)

Vekerdy Tamás mindvégig kitarzott a Waldorf-iskolák mindegyikére, sőt azon túl is, a minden iskolára vonatkozó autonómia, a minden doktrínától mentes oktatási szabadság

mellett. Nem hagyta szó nélkül azt sem, ha az általa alapított iskolákban működő tanítók tevékenységében doktriner vonásokat fedezett föl, ekkor is szabad emberként viselkedett.

Különös állomása Vekerdy Tamás írói és életpályájának 2002-ben megjelent monumentális *Széchenyije*, amelyet tizennégy éven keresztül írt 1976 és 1990 között. Szokatlan munka ez a fikciós – még hozzá magyarázó jegyzetekkel ellátott – napló-parafrazis, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy pszichológus írta – egy bolondházba zárt, bocsánat, „idegstanatóriumba” önként vonult történelmi személyről, aki sokszor maga sem tudta, hogy épeszű-e még, nem beszélve környezetéről, kiváltképp orvosairól, akik meg voltak róla győződve, hogy nem normális. Vekerdy könyvének szokatlansága abban áll, hogy tudjuk, még hozzá tőle, hogy milyen mélyre merült a pszichológiát gyökeresen megújító, s ekként fölforgató XX. századi gondolkodók, Sigmund Freud (1856–1939) és Carl Jung (1875–1961) tanításába. Széchenyi alakját ő mégis a fikció megkövetelte hitelhez („az epikai hitelhez”) való hűség miatt a kor – innen visszatekintve kezdetlegesnek és naivnak tűnő – pszichológiája szerint (amilyen pl. Cesare Lombrosoé volt) írta meg. S ettől bomlásnak indult lelki hősnének küzdelme démonaival még inkább hitelessé lesz, mert olyan hatalmas erőkről ad jelet, amiket csak Freud, Jung és az őket követő megújult pszichológia tudott évtizedekkel később valamennyire „megszelídíteni”.

Műveiből tudjuk (pl. *Naplók könyve*, Kossuth, 2016) milyen elementáris élmény volt számára 1956. *Széchenyije* ennek a sorsfordító élménynek, pontosabban e sorsfordító élmény utóéletének a történelmi távlatba proiciált képe: Vekerdy, mint nemzedékének és az utána jövő nemzedékeknek (az enyémmnek is) emlékezetében az 1849 és az 1956 utáni megtorlás szorongató élményei egymásra kopírozódnak. Ez a monumentális korai (praecox) mélylélektani utazás Vekerdy fikciójában úgyszólván gúzsba kötve táncolás (mert egy már elavult pszichológia keretébe kényszeríti magát), amellyel mégis megküzd hősnének korabeli és személyesen a maga démonaival. Itt láthatunk bele ennek a szeretetre méltó, bizalomgerjesztő, másoknak segíteni mindig kész embernek, továbbá pszichológusnak, írónak, közszereplőnek az álarca mögé, s láthatjuk meg, milyen hatalmas erők dúlhattak benne, és milyen lelkierő kellett ezek féken tartásához, hogy „normális” ember maradhasson. (Apropó, bizalomgerjesztő ember! Azt mondta róla most, halála után egy névtelenségéhez kitartóan ragaszkodó barátom /Baráti Névtelen/, aki személyesen soha nem találkozott vele, csak előadásait, nyilatkozatait hallotta-látta rádióban-tévében, hogy mindig azt várta még mielőtt Vekerdy megszólalt volna, hogy „Milyen jó lesz ezzel az emberrel egyetérteni!”.)

2019. október 23.